

REFORMA WALUTOWA WŁADYSŁAWA GRABSKIEGO

1. SYTUACJA SPOŁECZNO – GOSPODARCZA W PRZEDEDNIU REFORM WALUTOWO – SKARBOWYCH WŁADYSŁAWA GRABSKIEGO

W listopadzie 1923 roku przez II Rzeczpospolitą przetoczyła się seria strajków robotniczych, tłumionych przez wojsko. U podstaw niezadowolenia społecznego leżały pogarszające się warunki bytowe, wywołane ciągłym spadkiem wartości marki polskiej. Inflacja, która latem 1923 roku zmieniła się w hiperinflację, była główną przyczyną pogarszania się nastrojów społecznych. Spadek realnej wartości pieniądza zagrażał nie tylko interesom klasy robotniczej, prowadząc do konfliktów społecznych. Obawiali się jej również przedsiębiorcy, gdyż spowodował problemy w uzyskiwaniu kredytów, uniemożliwiał racjonalne kalkulowanie kosztów, ograniczał zbyt produktów na rynku krajowym.

Fundamentem wszystkich problemów II Rzeczypospolitej była trudna sytuacja finansowa kraju. Kolejne gabinety próbowały ją zwalczać, lecz podejmowane przez nie działania były połowiczne, ponieważ inflacja była głównym źródłem dochodów skarbowych¹. W fazie wstępnej powodowała pozytywne zjawiska w gospodarce polskiej:

- miała korzystny wpływ na kształtowanie się koniunktury przemysłowej; banki polskie udzielały kredytów głównie prywatnym przedsiębiorcom, które w momencie spłaty miały niższą wartość realną niż w momencie zaciągania długu,

- powodowała niskie podatki, mimo podnoszenie co pewien czas ich stawek,

- zmniejszył się koszt transportu,

- umożliwiała eksport towarów za granicę, (kursy obcych walut wzrastały szybciej niż ceny hurtowe liczone w markach polskich, toteż przedsiębiorcy wywożący towary za granicę uzyskiwali inflacyjną stopę eksportową).²

Pod koniec 1923 roku rząd doszedł do wniosku iż dalszy brak działań na rzecz naprawy polskiej waluty był zbyt niebezpieczny dla kraju. Zatem opanowanie hiperinflacji stało się dla klas rządzących kwestią kluczową.

Winą za złą sytuację w kraju obarczono rząd Wincentego Witosa, który podał się do dymisji. Na jego miejsce powołano nowy gabinet pozaparlamentarny, a jego głównym zadaniem było powstrzymanie hiperinflacji – naprawa skarbu i waluty. 19 grudnia 1923 roku funkcję premiera oraz ministra skarbu objął Władysław Grabski. Reformy finansowe nowego rządu opierały się na dwóch założeniach:

- zastąpienie zdeprecjonowanej marki polskiej nową walutą,

¹Landau Zbigniew, Tomaszewski Jerzy, *Gospodarka polski międzywojennej*. Tom II. Od Grabskiego do Piłsudskiego, Warszawa, Książka i Wiedza, 1971, s.185-186.

²Skodlarski Janusz, *Zarys historii gospodarczej polski*, Warszawa – Łódź, Wydawnictwo Naukowe PWN, 1995, s. 242-243.

- likwidacja głównej przyczyny inflacji tzn. doprowadzenie do równowagi budżetowej.

Oba założenia były ze sobą ściśle i bezpośrednio związane. Bez osiągnięcia równowagi budżetowej zastąpienie marki polskiej nową walutą nie poprawiłoby sytuacji, ponieważ szybko nastąpiłby spadek wartości nowej waluty. Jednocześnie nie było możliwe odłożenie reformy walutowej do czasu zrównoważenia budżetu. Zaufanie do obowiązującej waluty było tak niskie, że bez jej wycofania nie było możliwe zrównoważenie przychodów i wydatków budżetowych. Nowy premier stanął przed trudnym zadaniem równoległego przeprowadzenia skomplikowanych operacji³.

20 grudnia 1923 roku przed sejmem Władysław Grabski wygłosił swoje exposé, w którym nie krył, że sytuacja finansowa kraju była krytyczna: „*Doszliśmy [...]dziś do takiego stanu, że wszelki postęp w każdej dziedzinie staje się niemożliwy, jeżeli najpierw, i to wkrótce, nie uporamy się z trudnościami finansowymi, które nie tylko paraliżują wszelkie porywy do udoskonalenia naszego stanu wewnętrznego, ale wytwarzają niebezpieczeństwo zarówno utrzymania pokoju wewnętrznego, jak i stanu obronnego naszego kraju.*”⁴

2. REFORMA SKARBOWA I WALUTOWA

Po wygłoszeniu exposé i uzyskaniu niezbędnych pełnomocnictw rząd Grabskiego przystąpił do przeprowadzenia reformy skarbowej, zaplanowanej na 3 lata. W celu zmniejszenia inflacji oraz osiągnięcia równowagi budżetowej podjęto działania:

- zwiększono dochody państwa przez waloryzację podatków między innymi poprzez wprowadzenie jednorazowego podatku majątkowego (płacili go właściciele majątków, których wartość przekraczała określoną w ustawie kwotę),

- zmniejszono państwowe wydatki poprzez: zaprzestanie dofinansowania PKP, ograniczenie nakładów finansowych na wojsko oraz administrację;⁵

- deficyt budżetowy pokrywano z pożyczek zagranicznych.

W styczniu 1924 roku zostało wydane rozporządzenie, ustanawiające złoty polski, jako narodową walutę kraju. Został również powołany jej emitent – Bank Polski, który powstał w miejsce Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej. Rozpoczęto całkowitą wymianę marek polskich na złote, jednocześnie utrzymując w obiegu obie waluty do dnia 24 czerwca 1924 roku (możliwość wymiany marek na złote zachowano do 31 maja 1925 roku). Stosunek wymiany marki polskiej na złotego Władysław Grabski ustanowił na 1 800 000:1.⁶

³Landau Zbigniew, Tomaszewski Jerzy, *Gospodarka polski międzywojennej*. Tom II. Od Grabskiego do Piłsudskiego, Warszawa, Książka i Wiedza, 1971.,s.185-186.

⁴Exposé premiera W. Grabskiego. Spraw. Sten. Z 89 posiedzenia sejmu w dn. 20 grudnia 1923, szp.5.

⁵Kaliński Janusz, Landu Zbigniew, *Gospodarka Polski w XX w.*, Warszawa, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, 2003, s.74-75.

⁶Reforma walutowa w: Wikipedia wolna encyklopedia [online].[Dostęp 25-3-2023]. Dostępny w Internecie: https://pl.wikipedia.org/wiki/Reforma_walutowa_W%C5%82adys%C5%82awa_Grabskiego.

Ryc. 2 Banknot 10 złotowy z 1924 roku

Dzięki wprowadzeniu nowej waluty udało się „opanować” powojenną inflację. Złotówka była silną i stabilną walutą, aż do upadku II Rzeczypospolitej Polskiej. Grabski tak wspominał lata spędzone w rządzie: *„W latach tych postawione zostały podwaliny naszej samowystarczalności skarbowej i gospodarczej, a to przez dokonanie reformy walutowej, rozwinięcie systemu podatkowego, osiągnięcie równowagi budżetowej(..)”*.⁷

BIBLIOGRAFIA

1. Exposé premiera W. Grabskiego. Spraw. Sten. Z 89 posiedzenia sejm w dn. 20 grudnia 1923, szp.5.
2. Kaliński Janusz, Landu Zbigniew, Gospodarka Polski w XX w., Warszawa, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, 2003, s.74-75.
3. Landau Zbigniew, Tomaszewski Jerzy, Gospodarka polski międzywojennej. Tom II. Od Grabskiego do Piłsudskiego, Warszawa, Książka i Wiedza, 1971, s.185-186.
4. Reforma walutowa w: Wikipedia wolna encyklopedia [online].[Dostęp 25-3-2023]. Dostępny w Internecie: https://pl.wikipedia.org/wiki/Reforma_walutowa_W%C5%82adys%C5%82awa_Grabskiego.
5. Skodlarski Janusz, Zarys historii gospodarczej polski, Warszawa – Łódź, Wydawnictwo Naukowe PWN, 1995, s. 241-243.
6. Władysław Grabski, Dwa lata pracy u podstaw państwowości naszej (1924-1925), Warszawa, 2003.

⁷Władysław Grabski, Dwa lata pracy u podstaw państwowości naszej (1924-1925), Warszawa, 2003.

SPIS RYCIN

1. Ryc. 2 Banknot 10 złotych z 1924 roku s.3